

Monika Stawiarska-Lietzau

Decyzje edukacyjne młodzieży w erze globalizacji. Motywy studiowania za granicą : doniesienie z badań

Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie. Pedagogika 23, 267-281

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

<http://dx.doi.org/10.16926/p.2014.23.20>

Monika STAWIARSKA-LIETZAU

Decyzje edukacyjne młodzieży w erze globalizacji. Motywy studiowania za granicą – doniesienie z badań

Słowa kluczowe: globalizacja, motywy studiowania za granicą, studenci polscy i obcy.

Wprowadzenie

Współczesne społeczeństwa cechuje

[...] globalizacja działań ekonomicznych, wzrost znaczenia wiedzy jako przepustki do udziału w podstawowych działaniach ludzkości oraz rozprzestrzeniająca się demokratyzacja systemów politycznych. Edukacja w ogóle, a wyższa edukacja w szczególności, są ważnym czynnikiem w budowaniu fundamentów pod taką ewolucję społeczeństwa. Prawdopodobnie odegra ona pierwszoplanową rolę w globalizacji i wpłynie na kierunek jej ewolucji lub będzie punktem wyjściowym dla bardziej spójnych wizji problemów globalnych i sprawiedliwszego podziału tego, co wszyscy produkujemy i konsumujemy, czy też stanie się symbolem zglobalizowanej swobody przepływu kapitału, dóbr, sztuki i informacji¹.

Sprostanie wymogom globalizacji obejmuje umiędzynarodawianie edukacji, co nakłada na państwa i ich instytucje odpowiedzialność za zachęcanie studentów i stwarzanie im warunków do zdobywania doświadczeń edukacyjnych w innych krajach poprzez uczestnictwo w krótko- i długoterminowych studiach na zagranicznych uczelniach, praktykach zawodowych, wymianach studentów, itp. Studenci z kolei muszą odpowiedzieć na te zachęty zainteresowaniem i podję-

¹ J. Sadlak, *Globalizacja nie powinna być postrzegana jako odgórny, zakrojony na ogromną skalę plan zagrażający zróżnicowaniu kulturalnemu lub jako nienasycony, zglobalizowany komercjalizm*, „Forum Akademickie” 1998, nr 10, <http://www.forumakad.pl/archiwum/98/10/artykuly/10-studia.htm> [stan z 4.10.2014].

ciem wyzwania, jakim jest decyzja o uczestnictwie w studiach za granicą. Ważne jest w tym kontekście poznanie czynników, które wpływają na intencje takiego uczestnictwa, jak i na rzeczywiste uczestnictwo. Salisbury i współpracownicy wskazują, że proces od początkowej myśli o wyjeździe do samego wyjazdu może trwać miesiące lub lata i być zapoczątkowany jeszcze przed rozpoczęciem studiów, gdy uczeń rozwija różnorodne zainteresowania i gromadzi doświadczenia mogące później zaowocować decyzją o studiach za granicą².

Jednym z istotnych aspektów badanych w związku z podejmowaniem decyzji edukacyjnych przez studentów jest poznanie ich motywacji do studiowania za granicą. Dotychczasowe wyniki badań wskazują na różnorodne powody, dla których studenci uczestniczą lub wyrażają gotowość do uczestnictwa w zagranicznych studiach. Różna jest także ich względna waga w zależności od badanej grupy studentów. Najczęściej wymienianymi motywami są: zwiększenie umiejętności w zakresie posługiwania się językami obcymi, poznanie innych kultur i obyczajów oraz rozwój kariery zawodowej³. Studia zagraniczne mogą w percepcji studentów pomóc im w rozwoju ważnych z zawodowego punktu widzenia kompetencji, takich jak swobodne posługiwanie się językami, wzrost świadomości międzykulturowej czy poszerzenie globalnego światopoglądu⁴. Studenci rozumieją, że informacja o odbyciu zagranicznych studiów czy stażów może być ich atutem w CV. Relyea, Cocchiera i Studdard wykazali na przykład, że podjęcie decyzji o studiowaniu za granicą pozostaje w związku ze skłonnością do ryzyka oraz przypisywaniem wartości karierze zawodowej. Ci studenci, którzy wykazywali wysoką skłonność do ryzyka, a jednocześnie wysoko oceniali wartość kariery, częściej decydowali się na zagraniczne studia⁵. Jest to spójne z oczekiwaniami pracodawców, którzy spostrzegają studiowanie za granicą jako ważne i pozytywne doświadczenie potencjalnych pracowników, a studenci, którzy uzyskali międzynarodowe wykształcenie, są uważani za bardziej uzdolnionych i zmotywowanych⁶.

² M. Salisbury, M. Paulsen, E. Pascarella, *To see the world or stay at home: Applying an integrated student choice model to explore the gender gap in the intent to study abroad*, „Research in Higher Education” 2010, nr 51, s. 615–640.

³ S. Goldstein, R. Kim, *Predictors of US college students' participation in study abroad programs: A longitudinal study*, „International Journal of Intercultural Relations” 2006, nr 30, s. 507–521; J. Kasravi, *Factors influencing the decision to study abroad for students of color: Moving beyond the barriers (Doctoral Dissertation)* 2009, http://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/55058/Kasravi_umn_0130E_10602.pdf?sequence=1&isAllowed=y [stan z 3.09.2014].

⁴ W. Nash, P. Borstorff, *The Case for a Study Abroad Program in Higher Education Business Schools*, <http://abeweb.org/proceedings/Proceedings13/Borstorff.pdf> [stan z 25.09.2014].

⁵ C. Relyea, F. Cocchiera, N. Studdard, *The Effect of Perceived Value in the Decision to Participate in Study Abroad Programs*, „Journal of Teaching in International Business” 2008, nr 19 (4), s. 346–361.

⁶ M. Salisbury, M. Paulsen, E. Pascarella, dz. cyt.; W. Nash, P. Borstorff, *The Case for a Study Abroad Program in Higher Education Business Schools* <http://abeweb.org/proceedings/>

Niektórzy studenci mogą decydować się na udział w studiach zagranicznych z powodu swoich zainteresowań odmiennością i chęcią zrozumienia innych kultur⁷. Goldstein i Kim badali między innymi związek między oczekiwaniami i postawami międzykulturowymi wśród amerykańskich studentów a ich chęcią studiowania za granicą i wykazali, że zmienne te odgrywały znacznie ważniejszą rolę w gotowości do wyjazdu niż czynniki akademickie i związane z karierą zawodową⁸. Jak wskazują badania nad efektami udziału w studiach za granicą, uczestniczący w nich studenci rozwijają głębsze zrozumienie i szacunek dla globalnych problemów, bardziej przychylne postawy wobec innych kultur, umiejętności w zakresie komunikowania się międzynarodowego⁹. Polepszają rozumienie innych kultur, ras, zwyczajów czy praktyk biznesowych, co zwiększa tolerancję, szacunek dla odmienności oraz poszerza światopogląd¹⁰.

Inny rodzaj motywacji leżącej u podstaw zainteresowań młodzieży studiami zagranicznymi ma charakter hedonistyczny. Dla niektórych studentów wyjazd za granicę to okazja do zabawy, poznawania innych osób czy przeżycia przygody. Forsey, Broomhall i Davis przeprowadzili wśród australijskich studentów badania mające na celu poznanie ich oczekiwań związanych z wyjazdem na studia zagraniczne. Okazało się, że połowa studentów wskazała jako najważniejsze motywacje: mieć dobrą zabawę, podróżować, poznać nowych przyjaciół. Spostrzegli oni także wyjazd zagraniczny jako przerwę od codziennej pracy na rodzimym uniwersytecie¹¹. Badania He i Chen wykazały, że dwa najistotniejsze motywacje leżące u podstaw studenckich decyzji o wyjeździe na studia zagraniczne to turystyka i kontakty społeczne. Nauka języka i program studiów miały mniejsze znaczenie¹². Podobne wyniki uzyskali King i Young w badaniach, które przeprowadzili na jednym z amerykańskich uniwersytetów wśród studentów, którzy nie podjęli jeszcze studiów zagranicznych. Okazało się, że największy wpływ na zainteresowanie wyjazdem za granicę miały pragnienia: doświadczenia życia

Proceedings13/Borstorff.pdf [stan z 25.09.2014]; D. Naffziger, J. Bott, C. Mueller, *Study abroad: Validating the factor analysis of student choices*, „International Business: Research, Teaching and Practice” 2010, nr 4, s. 72–81.

⁷ S. Twombly, M. Salisbury, S. Tumanut, P. Klute, *Study Abroad in a New Global Century: Renewing the Promise, Refining the Purpose*, ASHE Higher Education Report, Volume 38, Number 4, 2012.

⁸ Tamże.

⁹ M. Salisbury, P. Umbach, M. Paulsen, E. Pascarella, *Going global: Understanding the choice process of the intent to study abroad*, „Research in Higher Education” 2009, nr 50 (2), s. 119–143.

¹⁰ G. Praetzel, J. Curcio, J. Dilorenzo, *Making study abroad a reality for all students*, „International Advances in Economic Research” 1996, nr 2 (2), s. 174–182.

¹¹ M. Forsey, S. Broomhall, J. Davis, *Broadening the Mind? Australian Student Reflections on the Experience of Overseas Study*, „Journal of Studies in International Education” 2011, nr 16, s. 128–139.

¹² N. He, R. Chen, *Motivations of American Students toward Selections of Overseas Educational Programs*, „International Journal of Hospitality and Tourism Administration” 2010, nr 11 (4), s. 347–359.

w innej kulturze, podróżowania i przeżycia przygody, rozwoju osobistego oraz chęć nauczenia się czegoś o danym kraju. Nauka języka i przyszła kariera wymieniane były jako mniej istotne motywy wyjazdu¹³.

W badaniach nad motywacją studentów do studiowania za granicą często przejawiają się także motywy o charakterze transgresyjnym. Studenci często spostrzegają takie doświadczenie jako szansę na rozwój osobisty, uzyskanie lepszego wglądu w siebie, innych ludzi oraz to, czego chcą od życia. Rozszerzają granice eksploracji i wypróbują nowe doświadczenia, aby lepiej poznać swoje mocne strony i słabości. Zaczynają rozumieć swoje życie z innej perspektywy¹⁴. Pozytywną rolę studiowania za granicą dla rozwoju osobistego potwierdzają także wyniki badań nad konsekwencjami takiego doświadczenia. Na przykład Dwyer i Peters wykazały na podstawie badań ponad 3400 studentów, że ci, którzy przebywali za granicą, spostrzegali siebie po powrocie jako bardziej dojrzałych i pewnych siebie. Przejawiali także większą tolerancję dla niepewności i umiejętność analizowania problemów z różnych perspektyw¹⁵.

Motywy wyjazdów na studia zagraniczne po części są wspólne dla młodzieży pochodzącej z różnych stron świata, po części zaś zależne od sytuacji społecznej, gospodarczej i politycznej w danym kraju. W krajach rozwijających się obok motywacji związanych z poznawaniem innych kultur, rozwojem kariery i rozwojem osobistym pojawiają się motywy dotyczące jakości i warunków życia. Wśród czynników skłaniających młodzież tych krajów do studiowania za granicą wymieniane są: lepszy poziom nauczania, obiecujący rozwój kariery, lepsze możliwości zawodowe i satysfakcja z pracy czy lepsze zarobki¹⁶. Na przykład Ali i Ali badali grupę pakistańskich studentów, którzy wyjechali z kraju na studia do Australii, Wielkiej Brytanii, Kanady i USA, oraz grupę, która planowała wyjazd na studia zagraniczne w ciągu dwóch lat od momentu przeprowadzenia badania. Badania te ujawniły 3 główne grupy powodów wyjazdu: poziom edukacji w kraju ojczystym (sposobem spostrzegania przez studentów mniejszych możliwości zdobywania kwalifikacji podczas stażów, niższych standardów edukacyjnych oraz mniejszą różnorodność kierunków studiów), motywy społeczne i osobiste (rozwój osobisty, pragnienie życia na własną rękę oraz uzyskanie wiedzy o innych miejscach i kulturach) oraz jakość życia. Ta trzecia grupa obejmująca powody takie, jak: brak bezpieczeństwa i opieki, brak humanitaryzmu

¹³ L. King, J. Young, *Education for the 21st century*, „Die Unterrichtspraxis/ Teaching German” 1994, nr 27, za: M. Li, J. Olson, I. Friese, *Student's Study Abroad Plans: the Influence of Motivational and Personality Factors*, „Frontiers: the Interdisciplinary Journal of Study Abroad” 2013, vol. 23, s. 73–86.

¹⁴ N. Ali, A. Ali, *Psychosocial Factors Influencing Decision of Young Adults to Study Abroad*, „Pakistan Journal of Rehabilitation” 2013, nr 2 (1), s. 38–45.

¹⁵ M. Dwyer, C. Peters, *The benefits of study abroad*, http://www.transitionsabroad.com/publications/magazine/0403/benefits_study_abroad.shtml [stan z 10.09.2014].

¹⁶ R. Hillel, *Who is afraid of the brain drain? Human capital flight and growth in developing countries*. *Stanford institute for economic policy research*, 2002, za: N. Ali, A. Ali, dz. cyt.

i sprawiedliwości oraz wzrost przestępczości i terroryzmu okazała się najistotniejszą dla podjęcia decyzji o studiowaniu za granicą¹⁷.

Badania nad motywacją studentów do studiowania za granicą pokazują, że deklarowane i rzeczywiste powody wyjazdu są bardzo różnorodne. Nie oznacza to jednak, że wzajemnie się one wykluczają. Bardziej prawdopodobnie – te często całkowicie odmienne cele (np. zabawa i nauka języka) współwystępują ze sobą i wchodzą w interakcje z innymi czynnikami sytuacyjnymi i podmiotowymi, owocując decyzją o podjęciu wyzwania, jakim są studia za granicą, lub nie.

Jako że przyczyny wyjazdów na krótko- i długoterminowe studia zagraniczne mogą się różnić w zależności od jakości życia w danym kraju, sytuacji ekonomicznej studentów, rozpowszechnienia programów studiów zagranicznych na uniwersytetach i wielu innych czynników, istotne wydaje się prowadzenie badań uwzględniających specyfikę danego kraju. Celem prezentowanych w niniejszym artykule badań jest analiza motywów wyjazdu na studia zagraniczne polskich studentów oraz porównanie ich z motywami, jakimi kierowała się grupa studentów zagranicznych studiujących w Polsce. W badaniach polskiej młodzieży skoncentrowano się na analizie gotowości do studiowania za granicą i jej związku z różnymi potencjalnymi motywami wyjazdu. Jak wskazują Hackney i współpracownicy, proces podejmowania decyzji o podjęciu studiów zagranicznych obejmuje trzy poziomy:

- a) rozwój predyspozycji lub zamiaru studiowania zagranicą,
- b) poszukiwanie odpowiedniego programu i uczelni,
- c) wybór określonego miejsca i programu i wyjazd.

Proces ten poprzedzony jest gotowością do podjęcia studiów zagranicznych.

Gotowość jest prekursorem zamiaru lub wyboru i najbardziej podstawowym konstruktem w procesie studiowania zagranicą. Wyrażenie zamiaru lub wybór studiów zagranicznych sugeruje, że jednostka już się zdecydowała i że istnieją zasoby, aby te działania podjąć. Gotowość z kolei mierzy otwartość studentów na uczestnictwo w studiach zagranicznych niezależnie od tego, czy mają oni niezbędne zasoby, czy też nie¹⁸.

Biorąc pod uwagę przedstawiony powyżej sposób rozumienia gotowości do studiowania za granicą, postawiono następujące pytania badawcze:

1. Jaka jest względna ważność różnych motywów wyjazdu na studia zagraniczne w grupie polskich studentów?
2. Czy istnieją różnice w ważności motywów wyjazdu na studia zagraniczne między polskimi studentami o różnej gotowości do podjęcia takich studiów?
3. Czy istnieją różnice w ważności motywów leżących u podłoża decyzji o studiowaniu za granicą między studentami polskimi i zagranicznymi?

¹⁷ Tamże.

¹⁸ K. Hackney, D. Boggs, A. Borozan, *An Empirical Study of Student Willingness to Study Abroad*, „Journal of Teaching in International Business” 2012, nr 23, s. 126.

1. Metoda badań

W badaniach wzięło udział 66 polskich studentów I i II roku studiów licencjackich, studiujących w Akademii im. J. Długosza w Częstochowie, w tym 56 kobiet i 10 mężczyzn (średnia wieku 20,32, odchylenie stand. 1,337), oraz 23 studentów zagranicznych II roku studiów licencjackich, studiujących w Akademii Finansów i Biznesu Vistula w Warszawie, w tym 6 kobiet i 17 mężczyzn (średnia wieku 21,26 odchylenie stand. 2,341). Obcokrajowcy w większości pochodzili z Turcji (12 osób) i Ukrainy (5 osób), a także Białorusi, Tadżykistanu (po 2 osoby), Kazachstanu i Azerbejdżanu (po 1 osobie).

Za zmienną zależną przyjęto gotowość do studiowania za granicą. Jej pomiaru dokonano poprzez zadanie badanym dwóch pytań:

1. Czy rozważałeś kiedykolwiek możliwość podjęcia studiów za granicą? (odpowiedzi: tak, nie).
2. Czy byłbyś skłonny podjąć studia za granicą (przy założeniu, że nie istnieją powody obiektywne, np. brak środków finansowych)? (odpowiedzi: zdecydowanie nie, raczej nie, raczej tak, zdecydowanie tak).

W analizie motywów studiowania za granicą uwzględniono 20 powodów. Motywy te podzielone zostały na kategorie:

- kariera: dyplom zagranicznego uniwersytetu może mi pomóc w rozwoju kariery, dyplom zagranicznego uniwersytetu będzie moim atutem na rynku pracy, kierunek studiów nie jest dostępny w Polsce, zdobycie doświadczenia zawodowego, nauka języka;
- rozwój osobisty: chęć przeżycia czegoś nowego, potrzeba zmiany w życiu, chęć odnalezienia sensu życia, chęć sprawdzenia siebie, chęć udowodnienia innym, że poradzę sobie;
- jakość życia: niemożność lub małe szanse znalezienia pracy w Polsce, niemożność lub małe szanse zdobycia dobrze płatnej pracy w Polsce, niezadowolenie z sytuacji politycznej w Polsce, ogólne niezadowolenie z życia w Polsce, obawa, że w Polsce odniosę porażkę;
- kultura: poznanie innych kultur, chęć osiedlenia się za granicą, sympatia do wybranego kraju;
- motywy osobiste: odseparowanie się od spraw rodzinnych/osobistych w Polsce, chęć dołączenia/bycia z bliską osobą.

Studenci mogli dodatkowo uzupełnić tę listę o własne motywy, uzupełniając wolne miejsce w kategorii „inne”. Taką samą listę motywów otrzymali studenci zagraniczni studiujący w Polsce. W wersji dla obcokrajowców Polska zastąpiona została określeniem „twój kraj”. Zadaniem studentów było określenie na 6-stopniowej skali (od 1 – w ogóle nieistotny, do 6 – bardzo istotny), jak ważne *byłyby* dla nich (lub *były* – w przypadku studentów zagranicznych) podane na liście powody podjęcia studiów na zagranicznej uczelni. Listę motywów wyjazdu stworzono częściowo w oparciu na badaniach pilotażowych, a także uwzględ-

niwszy literaturę przedmiotu. W badaniach pilotażowych wzięło udział 40 studentów AJD w Częstochowie, którzy zostali poproszeni o podanie 5 powodów, które mogłyby skłonić ich ogólnie do dłuższego wyjazdu za granicę¹⁹. Uzyskano ogółem 193 odpowiedzi ($x=4,825$). Na podstawie zebranego materiału stworzono listę powodów, przy czym te, które się powtarzały, pogrupowano razem. W ten sposób uzyskano listę 27 powodów. Do badania właściwego wykorzystano listę 17 powodów wybranych przez co najmniej 3 osoby, którą uzupełniono o motywy dotyczące wartości dyplomu zagranicznej uczelni oraz niedostępności danego kierunku studiów w kraju ojczystym.

2. Motywy studiowania za granicą – w świetle badań własnych

Badani studenci mieli za zadanie określić na 6-stopniowej skali, jak ważne byłyby dla nich różne powody podjęcia studiów zagranicą. W tabeli 1 znajdują się wyniki określające ważność poszczególnych motywów w grupie polskich studentów.

Najważniejsze zdaniem polskich studentów powody podjęcia studiów zagranicznych dotyczą wpływu takiego doświadczenia na karierę zawodową. Uważają oni, że dyplom zagranicznego uniwersytetu może być atutem na rynku pracy ($\bar{x}=5,07$) i pomóc w rozwoju kariery ($\bar{x}=5,01$), równie ważna jest dla nich nauka języka ($\bar{x}=5,06$) i zdobycie doświadczenia zawodowego ($\bar{x}=4,81$).

Kolejne pod względem ważności motywy zaliczone zostały do kategorii jakości życia w kraju ojczystym, choć są one bezpośrednio powiązane z karierą zawodową. Są to: niemożność zdobycia dobrze płatnej pracy ($\bar{x}=4,72$) oraz żadnej pracy w Polsce ($\bar{x}=4,66$). Następne w kolejności powody studiowania za granicą dotyczą możliwości poznania nowej kultury ($\bar{x}=4,38$) i rozwoju osobistego: chęci przeżycia czegoś nowego ($\bar{x}=4,63$), sprawdzenia siebie ($\bar{x}=4,31$), potrzeby zmiany w życiu ($\bar{x}=4,07$), chęci udowodnienia innym, że sobie poradzą ($\bar{x}=3,72$).

Tabela 1. Motywy studiowania za granicą – polscy studenci (N=66)

Motywy studiowania za granicą	Średnia M	Odch. std. – SD
1. Dyplom zagranicznego uniwersytetu może mi pomóc w rozwoju kariery	5,01	1,18
2. Dyplom zagranicznego uniwersytetu będzie moim atutem na rynku pracy	5,07	1,06
3. Kierunek studiów nie jest dostępny w Polsce	2,84	1,58
4. Niemożność znalezienia żadnej pracy w Polsce	4,66	1,33
5. Niemożność znalezienia dobrze płatnej pracy w Polsce	4,72	1,34

¹⁹ Por. M. Stawiarska-Lietzau, *Wybrane uwarunkowania gotowości do migracji – doniesienie z badań*, Wydawnictwo PAU, Kraków (artykuł zrecenzowany, w druku).

Tabela 1. Motywy studiowania za granicą... (cd.)

Motywy studiowania za granicą	Średnia M	Odch. std. – SD
6. Nauka języka	5,06	1,34
7. Zdobywanie doświadczenia zawodowego	4,81	1,38
8. Poznanie nowej kultury	4,38	1,62
9. Niezadowolenie z sytuacji politycznej w Polsce	3,69	1,73
10. Ogólne niezadowolenie z życia w Polsce	3,26	1,66
11. Odseparowanie od spraw rodzinnych/osobistych w Polsce	2,65	1,92
12. Chęć przeżycia czegoś nowego	4,63	1,37
13. Potrzeba zmiany w życiu	4,07	1,62
14. Chęć odnalezienia sensu życia	3,15	1,68
15. Chęć sprawdzenia siebie	4,31	1,42
16. Chęć udowodnienia innym, że poradzę sobie	3,72	1,61
17. Obawa, że w Polsce odniosę porażkę	2,83	1,66
18. Chęć dołączenia/bycia z bliską osobą	3,28	1,92
19. Chęć osiedlenia się za granicą	2,96	1,70
20. Sympatia do wybranego kraju	3,37	1,64
21. Inny	—	—

Za średnio ważne powody studiowania za granicą uznali studenci niezadowolenie z sytuacji politycznej w Polsce ($\bar{x} = 3,69$), sympatię do wybranego kraju ($\bar{x} = 3,37$), chęć dołączenia/bycia z bliską osobą ($\bar{x} = 3,28$), ogólne niezadowolenie z życia w Polsce ($\bar{x} = 3,26$), chęć odnalezienia sensu życia ($\bar{x} = 3,15$). Najmniej ważne okazały się: chęć osiedlenia się za granicą ($\bar{x} = 2,96$), niedostępność kierunku studiów w Polsce ($\bar{x} = 2,84$), obawa o odniesienie porażki w Polsce ($\bar{x} = 2,83$) i odseparowanie się od spraw rodzinnych/osobistych ($\bar{x} = 2,65$).

Tabela 2. Gotowość do studiowania za granicą

Czy rozważałeś kiedykolwiek możliwość studiowania za granicą?	N	%
Tak	27	39,9
Nie	39	59,1
Ogółem	66	100
Czy bylibyś skłonny podjąć studia za granicą?	N	%
Zdecydowanie tak	11	16,7
Raczej tak	34	51,5
Raczej nie	20	30,3
Zdecydowanie nie	1	1,5
Ogółem	66	100

Polscy studenci zapytani zostali także o gotowość do studiowania za granicą (patrz tabela 2). Spośród badanych osób mniej niż połowa – 39,9% – stwierdziła, że rozważała już możliwość studiowania za granicą. Prawie 70% byłoby skłonnych pojąć takie studia, w tym 16,7% osób zdecydowanie wyraża taką gotowość, natomiast 51,5% odpowiedziało „raczej tak”. Tylko jedna osoba zadeklarowała, że zdecydowanie nie chciałaby studiować za granicą, a 30,3% „raczej nie” podjęłoby takich studiów.

Analiza ważności przypisywanej różnym motywom podjęcia studiów na zagranicznej uczelni w zależności od gotowości do studiowania za granicą wykazała, że studenci o wyższej gotowości (tzn. ci, którzy zadeklarowali, że byliby zdecydowanie skłonni lub raczej skłonni do studiowania za granicą) uznali średnio za bardziej ważne 19 spośród 20 analizowanych motywów (patrz tabela 3). Wyjątkiem była chęć dołączenia/bycia z bliską osobą, którą osoby o niskiej gotowości oceniły nieco wyżej. Test istotności różnic t-Studenta wykazał, że odnotowane różnice średnich między obiema grupami są istotne statystycznie aż dla 11 motywów.

Tabela 3. Motywy studiowania za granicą a gotowość do podjęcia studiów

Motywy studiowania za granicą	Gotowość do studiowania za granicą		Niska gotowość N=21		Wysoka gotowość N=45		Wartość t	P
	M	SD	M	SD	M	SD		
1. Dyplom zagranicznego uniwersytetu może mi pomóc w rozwoju kariery	4,23	1,37	5,37	0,88	-4,05	0,0001*		
2. Dyplom zagranicznego uniwersytetu będzie moim atutem na rynku pracy	4,62	1,24	5,29	0,89	-2,49	0,01*		
3. Kierunek studiów nie jest dostępny w Polsce	2,76	1,44	2,89	1,65	-0,31	n.i.		
4. Niemożność znalezienia żadnej pracy w Polsce	4,24	1,37	4,86	1,29	-1,81	n.i.		
5. Niemożność znalezienia dobrze płatnej pracy w Polsce	4,33	1,46	4,91	1,26	-1,65	n.i.		
6. Nauka języka	4,57	1,63	5,29	1,14	-2,06	0,04*		
7. Zdobycie doświadczenia zawodowego	4,19	1,63	5,09	1,16	-2,55	0,01*		
8. Poznanie nowej kultury	3,66	1,49	4,71	1,59	-2,53	0,01*		
9. Niezadowolenie z sytuacji politycznej w Polsce	3,04	1,68	4,00	1,69	-2,13	0,03*		
10. Ogólne niezadowolenie z życia w Polsce	2,76	1,58	3,49	1,66	-1,68	n.i.		
11. Odseparowanie od spraw rodzinnych/osobistych w Polsce	2,38	2,01	2,78	1,88	-0,78	n.i.		
12. Chęć przeżycia czegoś nowego	3,95	1,46	4,95	1,22	-2,91	0,004*		

Tabela 3. Motywy studiowania za granicą... (cd.)

Motywy studiowania za granicą	Niska gotowość N=21		Wysoka gotowość N=45		Wartość t	p
	M	SD	M	SD		
13. Potrzeba zmiany w życiu	3,43	1,57	4,37	1,57	-2,29	0,02*
14. Chęć odnalezienia sensu życia	2,24	1,41	3,57	1,64	-3,22	0,002*
15. Chęć sprawdzenia siebie	3,61	1,36	4,62	1,35	-2,80	0,006*
16. Chęć udowodnienia innym, że poradzę sobie	3,19	1,47	3,98	1,63	-1,88	n.i.
17. Obawa, że w Polsce odniosę porażkę	2,43	1,39	3,02	1,75	-1,36	n.i.
18. Chęć dołączenia/bycia z bliską osobą	3,62	1,80	3,13	1,97	0,96	n.i.
19. Chęć osiedlenia się za granicą	2,24	1,30	3,31	1,77	-2,48	0,01*
20. Sympatia do wybranego kraju	2,90	1,55	3,60	1,65	-1,62	n.i.

Osoby o wysokiej gotowości do studiowania za granicą istotnie różnią się od osób o niskiej gotowości przekonaniem, że dyplom zagranicznego uniwersytetu może im pomóc w rozwoju kariery (różnica średnich 1,14, $p=0,0001$), być atutem na rynku pracy (różnica średnich 0,62, $p=0,01$), są bardziej zmotywowane do nauki języka (różnica średnich 0,62, $p=0,04$) i zdobycia doświadczenia zawodowego podczas studiów zagranicznych (różnica średnich 0,90, $p=0,01$), ważniejsze jest dla nich także poznanie innej kultury (różnica średnich 1,05, $p=0,01$). Osoby te za bardziej istotne w porównaniu z osobami o niskiej gotowości do studiowania za granicą uznały także motywy związane z rozwojem osobistym: chęć przeżycia czegoś nowego (różnica średnich 1, $p=0,004$), chęć sprawdzenia siebie (różnica średnich 1,01, $p=0,006$), potrzebę zmiany w życiu (różnica średnich 0,94, $p=0,02$) i chęć odnalezienia sensu życia (różnica średnich 1,33, $p=0,002$), a także niezadowolenie z sytuacji politycznej w Polsce (różnica średnich 0,96, $p=0,03$) i chęć osiedlenia się za granicą (różnica średnich 1,07, $p=0,01$).

W tabeli 4 zamieszczone zostało porównanie ważności motywów studiowania za granicą w percepcji polskich i zagranicznych studentów.

W grupie studentów zagranicznych studiujących w Polsce najistotniejszym motywem podjęcia studiów zagranicznych okazało się przekonanie, że dyplom zagranicznego uniwersytetu może pomóc w rozwoju kariery ($\bar{x}=4,56$). Studenci ci za bardzo ważne powody uznali także możliwość poznania innej kultury ($\bar{x}=4,39$), zdobycie doświadczenia zawodowego ($\bar{x}=4,26$), motywy związane z rozwojem osobistym: potrzebę zmiany w życiu ($\bar{x}=4,18$), chęć przeżycia czegoś nowego ($\bar{x}=4,00$), chęć odnalezienia sensu życia ($\bar{x}=3,74$) chęć udowodnienia innym, że sobie poradzę ($\bar{x}=3,71$). Za stosunkowo ważny powód wyboru studiów zagranicznych uznali także sympatię do wybranego kraju ($\bar{x}=4,00$),

naukę języka ($\bar{x}=3,95$), chęć osiedlenia się za granicą ($\bar{x}=3,77$), posiadanie dyplomu zagranicznej uczelni będzie atutem na rynku pracy ($\bar{x}=3,68$) oraz niezadowolenie z sytuacji politycznej w kraju ojczystym ($\bar{x}=3,52$). Pozostałe motywy uzyskały średnio poniżej 3 punktów, co oznacza, że są były one dla badanych studentów niezbyt ważne.

Tabela 4. Motywy studiowania za granicą w opinii polskich i zagranicznych studentów

Motywy studiowania za granicą	Studenci zagraniczni N=23		Studenci polscy N=66		Wartość t	p
	M	SD	M	SD		
1. Dyplom zagranicznego uniwersytetu może mi pomóc w rozwoju kariery	4,56	1,19	5,01	1,18	-1,56	n.i.
2. Dyplom zagranicznego uniwersytetu będzie moim atutem na rynku pracy	3,68	1,43	5,07	1,06	-4,88	0,00005*
3. Kierunek studiów nie jest dostępny w Polsce/kraju ojczystym	2,08	1,68	2,85	1,58	-1,96	n.i.
4. Niemożność znalezienia żadnej pracy w Polsce/kraju ojczystym	2,21	1,27	4,67	1,33	-7,64	0,00001*
5. Niemożność znalezienia dobrze płatnej pracy w Polsce/kraju ojczystym	2,74	1,42	4,73	1,34	-6,02	0,00001*
6. Nauka języka	3,95	1,69	5,06	1,34	-3,16	0,002*
7. Zdobyć doświadczenia zawodowego	4,26	1,32	4,80	1,38	-1,63	n.i.
8. Poznanie nowej kultury	4,39	1,67	4,38	1,62	0,03	n.i.
9. Niezadowolenie z sytuacji politycznej w Polsce /kraju ojczystym	3,52	1,78	3,69	1,74	-0,41	n.i.
10. Ogólne niezadowolenie z życia w Polsce/kraju ojczystym	2,91	1,66	3,26	1,66	-0,85	n.i.
11. Odseparowanie od spraw rodzinnych/osobistych w Polsce/kraju ojczystym	2,74	1,93	2,65	1,91	0,19	n.i.
12. Chęć przeżycia czegoś nowego	4,00	1,54	4,64	1,38	-1,85	n.i.
13. Potrzeba zmiany w życiu	4,18	1,62	4,07	1,62	0,26	n.i.
14. Chęć odnalezienia sensu życia	3,74	1,89	3,15	1,68	1,39	n.i.
15. Chęć sprawdzenia siebie	3,22	1,78	4,30	1,42	-2,94	0,004*
16. Chęć udowodnienia innym, że poradzę sobie	3,71	1,65	3,73	1,61	-0,03	n.i.
17. Obawa, że w Polsce/kraju ojczystym odniosę porażkę	2,22	1,38	2,83	1,66	-1,59	n.i.
18. Chęć dołączenia/bycia z bliską osobą	2,61	1,75	3,29	1,91	-1,49	n.i.
19. Chęć osiedlenia się za granicą	3,77	1,63	2,96	1,70	1,94	n.i.
20. Sympatia do wybranego kraju	4,00	1,65	3,38	1,64	1,56	n.i.

Porównanie ważności motywów podjęcia studiów między studentami polskimi i zagranicznymi wykazało, że istotne statystycznie różnice dotyczą pięciu motywów. Największe różnice dotyczą motywów związanych z niemożnością znalezienia w kraju ojczystym żadnej pracy (różnica średnich 2,46, $p < 0,000001$) i dobrze płatnej pracy (różnica średnich 1,99, $p < 0,000001$), które polscy studenci uznali za ważniejsze w porównaniu z zagranicznymi. Polacy za ważniejsze uznali także powody: dyplom zagranicznego uniwersytetu będzie atutem na rynku pracy (różnica średnich 1,39, $p = 0,000005$), nauka języka (różnica średnich 1,11, $p = 0,002$) i chęć sprawdzenia siebie (różnica średnich 1,08, $p = 0,004$).

3. Dyskusja wyników

Celem prezentowanych tu badań było poznanie opinii polskich studentów na temat ich gotowości do podjęcia studiów za granicą oraz motywów, które mogłyby ich skłonić do decyzji o studiowaniu na zagranicznym uniwersytecie. Podobnie jak w przypadku badań przeprowadzanych w innych krajach, polscy studenci za główne powody mogące skłonić ich do studiowania za granicą wymieniali karierę zawodową, naukę języka, poznawanie innych kultur oraz rozwój osobisty.

Spośród wszystkich badanych polskich studentów 40% myślało już kiedyś o możliwości studiowania za granicą, a aż 70% wyraziło gotowość do podjęcia takich studiów, choć tylko 17%, czyli 11 osób, zdecydowanie chciałoby studiować w innym kraju. Gotowość do podjęcia studiów za granicą uwarunkowana jest wieloma czynnikami natury osobistej, społecznej, ekonomicznej czy organizacyjnej. Motywacja do studiowania poza krajem jest tylko jednym z nich, ale z pewnością bardzo ważnym. Wiąże się bowiem z korzyściami, jakich studenci oczekują od takiego doświadczenia. Wyniki prezentowanych tu badań wskazują, że studenci o wysokiej gotowości do podjęcia studiów za granicą przypisują poszczególnym powodom wyższą wagę (dotyczyło to aż 19 motywów, a w przypadku 11 różnic były istotne statystycznie), co oznacza prawdopodobnie, że spostrzegają więcej korzyści, jakie mogliby odnieść, studiując w innym kraju.

Najważniejszymi motywami w badanej grupie okazały się motywy związane z karierą zawodową. Polscy studenci spostrzegają odbycie studiów zagranicznych jako atut na rynku pracy, ważny czynnik w rozwoju kariery, możliwość zdobycia doświadczenia zawodowego oraz zwiększenia kompetencji językowych. Także studenci zagraniczni za najbardziej istotne powody decyzji o podjęciu studiów w Polsce uznali znaczenie dyplomu zagranicznej uczelni jako pomoc w rozwoju kariery i szansę na zdobycie cennego doświadczenia zawodowego. Jest to spójne z wynikami badań, które wskazują, że wielu studentów jest świadomych wartości, jaką takie doświadczenie może mieć dla ich rozwoju za-

wodowego. Szczególnie wyraźne jest to w grupie polskich studentów, którzy za bardzo ważne uznali także motywy związane jednocześnie z pracą i z jakością życia w Polsce: niemożnością znalezienia żadnej pracy i niemożnością znalezienia dobrej pracy. Może to wskazywać, iż polscy studenci widzą w studiach zagranicznych szansę na zdobycie wyraźnej przewagi na trudnym rynku pracy w Polsce, albo być sygnałem obserwowanego w wielu krajach rozwijających się zjawiska drenażu mózgow (*brain drain*) – migracji dobrze wykształconych osób do krajów o wyższym rozwoju gospodarczym²⁰. Polscy studenci, którzy podjęliby studia w innych krajach, mogliby planować pozostanie za granicą także po ich zakończeniu i poszukiwanie tam lepiej płatnej pracy odpowiadającej ich kompetencjom i aspiracjom.

Kolejną wskazaną względem ważności grupę motywów stanowią te związane z poznaniem nowej kultury i rozwojem osobistym. Zarówno polscy, jak i zagraniczni studenci widzą w studiach za granicą nie tylko możliwość zyskania niedostępnych w kraju ojczystym doświadczeń ułatwiających karierę zawodową, ale także rozwijających ich sferę osobowościową – poszerzających granice poznania siebie i innych, kształtujących tożsamość i wzbogacających światopogląd. Chęć przeżycia czegoś nowego, potrzeba zmiany w życiu, chęć sprawdzenia siebie w nowych okolicznościach zostały ocenione jako dość istotne powody podjęcia studiów zagranicznych przez badanych studentów. Są to ważne, szczególnie dla młodych osób, potrzeby, które mogą zostać zaspokojone właśnie poprzez konieczność zmierzenia się z nowym, nieznanym środowiskiem społecznym i kulturowym w obcym kraju, życie na własny rachunek i samodzielne decydowanie o sobie z dala od rodzinnego domu.

Za najmniej istotne motywy studiowania za granicą zarówno polscy, jak i zagraniczni studenci uznali powody osobiste: odseparowanie od spraw rodzinnych i osobistych, chęć przebywania z bliską osobą, a także obawy, że w kraju ojczystym odniosą porażkę czy niezadowolenie z ogólnej sytuacji w swoim kraju. Mało istotne okazało się też to, że dany kierunek studiów mógłby być niedostępny w kraju ojczystym. Wskazuje to, iż studenci spostrzegają studia za granicą przede wszystkim jako szansę na wielostronny rozwój i w swoich decyzjach edukacyjnych kierują się motywacją pozytywną – tym, co mogą zyskać, jak mogą się dodatkowo rozwinąć.

Badania nad motywami skłaniającymi studentów w różnych krajach do podejmowania krótko- i długoterminowych studiów za granicą wskazują na kilka uniwersalnych grup: rozwój kariery, nauka języka, poznawanie innych kultur, szansa na rozwój osobisty. Potwierdziły to także w dużej mierze wyniki analizowanych tu badań. Zarówno polscy studenci, którzy rozważali potencjalne motywy mogące wpłynąć na ich decyzje o studiach w innym kraju, jak zagraniczni studenci studiujący w Polsce, którzy taką decyzję już podjęli, wskazywali na

²⁰ N. Ali, A. Ali, dz. cyt.

bardzo zbliżone grupy motywów. Ujawniły się też jednak pewne różnice kulturowe. Największe dotyczą oceny ważności dwóch motywów: niemożności znalezienia żadnej pracy i dobrze płatnej pracy w kraju ojczystym – oba te motywy zostały wskazane jako znacznie ważniejsze dla polskich niż zagranicznych studentów. Polscy studenci jako istotniejszy wskazali także powód związany z przekonaniem, że dyplom zagranicznego uniwersytetu będzie atutem na rynku pracy. Potwierdza to wyniki badań wskazujące, iż decyzje edukacyjne studentów są powiązane także z jakością życia w kraju ojczystym²¹. Studenci zagraniczni prawdopodobnie lepiej oceniają rynki pracy w swoich krajach niż młodzi Polacy, dla których, jak wspomniano powyżej, decyzja o studiowaniu za granicą może być powiązana z decyzją o emigracji zawodowej. Studenci polscy istotnie wyżej niż zagraniczni ocenili także powód, jakim jest nauka języka, co może być związane z faktem, że studenci zagraniczni studiujący w Polsce posługują się jako językiem wykładowym angielskim, natomiast nauka języka polskiego, który nie ma statusu języka międzynarodowego, nie jest dla nich priorytetem.

Zakończenie

Prezentowane badania obejmujące małe wycinek studenckiej społeczności wskazują, że studenci rozpoczynający edukację w szkołach wyższych są po części świadomi możliwości rozwoju zawodowego i osobistego, jakie dają studia za granicą. W większości wyrażają wstępną gotowość do uczestnictwa w takiej formie kształcenia, choć tylko niewielki ich odsetek zdecydowanie chciałby z niej skorzystać. Im większa jest ich świadomość zysków wynikających z takiego doświadczenia, tym bardziej skłonni są podjąć to wyzwanie. Dlatego bardzo ważne jest ciągle monitorowanie motywacji młodych ludzi do studiowania za granicą i prowadzenie akcji informującej o programach i możliwościach odbycia takich studiów już od pierwszego momentu przekroczenia progów uczelni, a także podkreślanie szerokiego wachlarza korzyści, od nauki języka i zdobywania międzynarodowego doświadczenia zawodowego poprzez rozwój osobisty i poznawanie innych kultur, na walorach towarzyskich i rozrywkowych kończąc. Zwiększy to szanse na przekucie gotowości do studiowania za granicą w dojrzałą decyzję o uczestnictwie w międzynarodowych formach kształcenia.

²¹ Tamże.

Summary

Young People's Educational Decisions in Globalization Era. Studying Abroad Motives – Research Report

In this article research results of polish and foreign students' motives for studying abroad are presented. Participants were 66 polish students of first and second year undergraduate course and 23 foreign students of second year undergraduate course studying in Poland. The results showed that 70% of polish students is ready to study abroad. As main causes of possible departure career motives were pointed out: the diploma of foreign university will be my asset on the job market, the diploma of foreign university is supposed to help me in career development, language learning and professional experience gaining. As important other reasons were also showed – no/low oportunities for well-paid job in home country and no/low job opportunities in the home country. The foreign students as main reasons pointed out: the diploma of foreign university is supposed to help me in career development, meeting other cultures, professional experience gaining.

A comparison of importancy of taking studies aborad motives between polish and foreign students showed that statistically important differences deal with five motives. Polish students comparing to foreign students as more important reasons recognized: no/low job opportunities in the home country, no/low oportunities for well-paid job in home country, he diploma of foreign university will be my asset on the job market, language learning and the desire to prove that I can handle.

Keywords: globalization, studying abroad motives, polish and foreign students.